

A' MÚLT és JELEN, historiai és politikai erdélyi hírlap, czíme szerint, a' fontosabb napi történeteket, hol és mennyiben szükséges a' multtal és újágmagyarázó cikkekkel össze-köti, továbbá mindennemű kinevezéseket, hivatalos tudósításokat, hazai s külföldi folyó politikai híreket, czélszerű megválasztással, s lehető gyorsasággal közöl. Melléklapja a' HON és KÜLFÖLD, a' kettőt historiai, statisztikai, geographiai tekintetben ismerteti.

Megjelennek e' lapok minden kedden és pénteken. Félévi előfizetés Kolozsvárban 5 öf. rft. ezüstben, postán szétküldözéssel 5 öf. rft. 12 kr. ezüstben. Mindennemű hirdetések is hátul közrebozsattatnak: 's a' felvétel, 's egyszeri kiadás díja az 1-ső nyomtatott sortól a' 10-edikig, 30 kr. ezüstben; azután minden sor 3 három kr. ezüstben; a' második és harmadik kiadásért az első díjnak felel kell mindannyiszor fizetni. —

Második esztendő

1842.

MÚLT ÉS JELEN.

Második félv. Kolozsvár. Kedden December 13-án. 1842. 99-k. szám.

Foglalat. I. Honi tudósítások. II. Külföldi tudósítások. Visszatekintés a' multa. Napi események.

I. Honi tudósítások.

Kinevezés. Dohi József a' marosújvári kir. sóhivatal ellenőrije eddigi hasznosságát tekintetéből Parajdra kir. kamaraispánnak kinevezetett. (SBE)

Megtiszteltetések. A' csász. királyi egyesült udvari cancellaria megengedte gróf Pálffy Alajos velencei kormányzónak, hogy a' degli Arcadi, és Academia Tiberina tudós társaságok tagjává kinevezetéséről szóló oklevelet elfogadja. — Hasonlólag a' cs. kir. udvari haditanács megengedte mantuai helybeli ezredes gr. Karacsay Feodornak, hogy a' haditudományok svécziai kir. társaságának levelező tagjává, valamint a' földleírás angol kir. társaságának tagjává nevezetéséről szóló oklevelet elfogadja.

Kolozsvár dec. 11-k. Városunk most nincs különböző multságok hijjánnyával. Tegnap este Déryné a' nemzeti színházban egy zenészeti, éneklési, szavalási, és színműi estidőtöltést adott, 's midőn az első énekre kilépett, a' számos néző közönségtől zajos tapssal idvezeltetett, mi eléggé mutatja, hogy az, a' jeles és kedves énekesnét öröme nézné a' színpadon, kinek onnan nem helyeselhető melléktekintetekért kirekesztését sajnálva veszi. — A' jelenleg itt lévő nemzeti dalszínész társaság dicsérétesen iparkodik a' közönségnek időtöltést, magának hasznot eszközölni: de a' miben

aligha célt ér, mert igyekezett talentom hijjánnyát soha sem pótolja-ki, 's mint beszélők, a' társaság igazgatójának kimondott elve, hogy vendégeket ne hívjon, nem fogja jövedelmet szaporítani. Hol természeti ajándék és ügyesség nincs, a' kalakabba csinálni taps, és pelyhes állu színi bírák ítélete, az értelmes közönséget meg nem vakíthatja. Mondjuk-ki röviden, a' tavalyi társaság, oda érte a' pesti vendégeket, a' mostaninál sokkal elébbvaló volt. — Quaglieni lovas társaságát is, mely játékával darab idő óta mulattatja közönségünket, kivált tagjai művészeti ügyességeért dicsérettel említhetjük. De különös figyelmet és pártolást érdemel Nifont de Rarke jeles kosmórámája: czélszerű válogatással adott mutatványai a' valóságot hiven utánozó műdarabok, 's a' mi különös érdemök, üveg nélkül nézve is szép és tiszta képet állítanak a' szem elibe. Azért mint kedves éldellést szerzők, közmegeledést is nyertek. —

Országgyűlési hiteles tudósítások. A' decemb 3-án tartott száztizennegyedik országos ülésben, a' kir. főkormányzó ő nagymtsága előülése alatt a' mult ülési jegyzőkönyv megállítása után, a' tegnapi ülés 460-d. száma alatt kinevezett küldöttség jelenti, miszerént tiszteben eljárva, kir. biztos ő nagymtsága atyafiságos köszöntése nyilváníttatása mellett azt izente: hogy a' KK. és RR. által közölt irományokat késedelem nélkül

még az nap felfogja indítani az ő Felsége kegyelmes atyai színe elibe.

Kir. főkegyelmségek ő nagyméltósága felszólítja a' KK-t és RR-t: hogy a' múlt ülésen is félbe maradt megyei tisztek választása iránti tanácskozást folytatnák tovább, mire az elkezdődvén, 's mind a' leküldött törvényeziknek, mind pedig a' kir. klmes leiratnak pontonkénti megvizsgálása, és a' KK. és RR. által felterjesztett törvényjavallattal, 's alázatos feliratokkal lett összevetése után e' következendőket végezték a' KK. és RR. — Midőn az ország Rendei 1838 d. év mártz. 30-ról felterjesztett alázatos feliratokra, ő Felségének ugyan azon év novemb. 6-ról költ klmes válaszáat vevék: nem leheté fájdalommal nem érezniök, miszerént százados alkotmányokban gyökerezett, 's számtalan honi törvények által biztosított legfontosabb jogaik tárgyában költ alapos felterjesztések a' felséges Fejedelem méltánylását nem nyerék-meg; de mind e' mellett is sugárzott némi remény az említett leirat tartalmából, midőn a' legkegyelmesebb Fejedelem az utat, melyen e' hon panaszszai felterjesztettek, nem helyeselve, azoknak elenyésztetésére maga jelezé-ki a' törvényhozás útját, mely hogy biztos leend, ugyan a' klmes kir. leirat szavai, üdvös reménnyel kecsgették a' Rendeket. E' remény okozá, hogy nyilvánosabb törvényvel biztosított kétségtelen jogait ujabbi törvényhozás útjára vivék; ez okozá azt: hogy jöllehet azok teheték vala egy új törvény méltó anyagát, a' mikre a' haladottidő körülményei felszólították; mindazáltal alázatosan felküldött törvényjavallatunk körét azon korlátok közzé szorítók, hová sokképpen megcsönkített ősi alkotmányos jogunk az 1791-li 12-d. törvényezik által helyhez-tett; sőt nem kételkedtünk azon törvényezikben kiszabott határokat még némely tekintetben a' közigazgatás megkönnyebbitése tekintetéből, még szorosabbakká tenni. Így történt, hogy a' tisztválasztások három évenként tartatni rendeltettek; így esett a' helyettesítésnek melyről törvényeink nem csak hogy hallgatnak, sőt azt a' szabad választás körüli több rend-beli szabályok által merőben tilalmazzák, bizonyos korlátok közötti elfogadása: így a' választott tisztek legottani béigztatásával ellenkező szabály hozatala 's több eddigi törvényeinktől eltérő intézkedések tétele. Mind ezt pedig azért tevék a' Rendek, mivel ezt tarták a' kegyelmes fejedelmi felszólítás által feltételezett bizodalommal megfelelőnek és célravezé-

többnek. Ily előzmények után, mennyivel fájdalmasabban kelle a' módosítva leküldött törvényjavallatból, 's ezt kísérő klmes kir. leiratból érteni az említett kegyelmes biztosítás, és számtalan törvények által egyaránt jogosított reményeinknek megghiúsítását. Az Approb. III-d. r. 42-d. és 43-d. tit. a' törvényhatóságok altisztek évenkénti bucsuzását rendeli, 's jöllehet e' törvények a' megyéket a' szabad választás többszöri gyakorolhatásába helyezvén, e' sarkalatos jognak kedvezőbbek, mint a' megyei választásnak hosszabb időkre való szabása: mind a' mellett a' Rendek, tekintve különösen az igazgatásnak szilárdabb és szakadatlanabb folyamát, felküldött törvényjavallatukban az említett tisztválasztásokat három évre szabák. A' leküldött törvényjavallat 1-ső szakaszában a' Rendei javallata ennyi részben csekély szöklönbséggel elfogadtatván, a' kir. pénztárnokok és jegyzők e' hosszabb időre terjesztett választás alól is kivétetnek, mely fennebbi törvényeinkkel és megyei rendszerünkkel merőben ellenkezik. Az Appr. Const. fennebb idézett cikkje minden megyei hivatalokat, minden különbség nélkül és egyáltalában tisztválasztás alá rendel, 's midőn ezen részben a' Leopoldi kötlevel semmi ellenkezőt nem tart, sőt ugy ez alapszerződés, mint az 1791-beli 12-ik törvényezik a' Rendei szabad választását mindazokban, melyek későbbi törvények által változást nem szenvedtek megerősít; azon következtetés, mely magában a' leküldött törvényjavallatban e' nyilvános törvények ellenére a' gyakorlatból vonatik, annyival kevesebbé állhat-meg, mennyivel tisztábban fejtették-fel a' Rendek mind a' múlt, mind a' jelen országgyűlés alatt, e' tárgyban tett alázatos felterjesztésekben, miszerént: ha az említett hivatalokra nézve valamely gyakorlat létezne is, az, nyilvános törvényeink ellen nem törvényes gyakorlatot, hanem nyilvános visszaélést foglal magában, melynek mi előbbi megszüntetése, hon és igazgatás közös érdekében van. Ugyan e' fennebbi erősségek állanak a' felküldött törvényjavallat első szakaszában megemlített mérnökök, orvosok, és sebészekre nézve, midőn az Appr. III-ik r. 43-d. czim 1-ső cikkelye, a' tisztek választását általánosan a' törvényhatóságoknak tulajdonította, csupán a' főispánnak tételét számlálván a' fejedelmi jogok közzé; kiknek változtatását csak rendkívüli esetekre szorítván, a' Rendek ugy hiszik: valamint egyfelől a' megyei választási jogának, ugy másfelől a' közigazgatás érdekei-

nek is eleget tettek, miről törvényczikkben rendelkezni annál szükségesebbnek találták, mivel nem hiányoznak példái annak, hogy orvosok kiknek meghívattatások a' megye rendei és a' szegényebb sorsu polgárok buzgó ápolásában áll, magokat egyszer nyert hivatalokban örökösöknek tekintvén, fontos kötelességek teljesítésében káros hanyagságot mutatnak. A' Rendei hát a' kegyelmesen leküldött törvényjavallatnak a' három évenként tartandó tisztválasztásról szóló részét meghagyván, a' többiekre nézve, előbbi törvényjavallatok első szakaszának kifejezéseihez ragaszkodnak, 's azokat a' visszaküldendő javallatba igatni határozzák, melyet hogy ő Felsége kegyelmesen elfogadni méltóztatand, annyival inkább reménylik, mivel azok legkevesebbé nem jogszerűtést, hanem kétségtelen jogaik nyilvános kifejezéseit foglalják magokban. A' leküldött törvényjavallat második pontja a' megyei kitűzést az 1791-beli 12-d. törvényczikk értelmében említvén meg, a' törvényjavallat e' kifejezésében a' Rendei megnyugodtak, 's ezt kielégítőnek tartván, felküldött törvényjavallatok 2-d. szakaszát elhagyandónak vélték, önként értetődven, hogy a' kitűzöttek száma bár mely megyében kilencz számmal kell hogy legyen, mincképpen felküldendő törvényjavallatokban való kifejezését annyival szükségesebbnek tartották, mivel olyan törvényhatóságokban, hol névtelen csak egy vallás létezőn, a' megerősítés alá küldés is csak egy vallásból történhetik, ha ilyenkor, a' kitűzés is csak háromra terjesztetnek, minden kitűzöttek felterjesztendőnek lennének. A' kitűzésre nézve az 1791-beli 12-d. törvényczikk helyre elfogadott hivatkozás következtében, a' Rendei feleslegesnek tartják a' columnalis kitűzésről említést tenni, a' felküldésnek azonban összhangzatban kellett lenni, felküldendő törvényjavallatokban nyilván kifejezni kívánják, hogy ott, hol valamely vallásból az alkalmas egyének hiányozna miatt a' főispánok oszlopszati kitűzést lennének kényszerítve tenni, a' felküldés is ahoz képest történjék. A' mi pedig az említett szakasz azon pontját illeti, melyben a' megerősítés alá terjesztendő hivatalok számláltatnak elő, az 1791-li 12-d. törvényczikk ezt tartja „ad singula officia confirmationi regiae reservata, tria idonea individua repraesentabunt“ mihez képest a' választásoknak megerősítés alá terjesztése csak azon hivatalokra szoríttatik, melyek királyi megerősítésre vágnak fenntartva, mely hivatalok legyenek pedig azok, az a' leopoldi kö-

levél 8-d. pontjában tisztán kifejeztetik, mely pontnak végszavai „confirmatione nostra in quolibet ex dictis casibus impetranda“ nyilván kimondják, hogy az ott megjegyzett hivatalokon kívül másokra a' megerősítés nem terjesztetik ki; valamint 1752-b. egybegyűlt Rendeihez július 2-k. küldött kir. leiratban is, melynek következtetésében vétetett legelsőben teljesedésbe a' leopoldi kötlevél 8-d. pontja, csak az említett pontban nevezett hivatalok felküldése kívántatik e' szavakban: „in haeremus, ut officialium articulo diplomatis leopoldini specificatorum confirmatio a' nobis petatur“ ez okoknál fogva hát a' Rendei legfelsőbb öltalmokat az alapkötés említett pontjában keresvén, annak oly móddal mint felküldött törvényjavallatokba tétetett való idézését tartják szükségesnek és kielégítőnek. Tovább a' leküldött törvényjavallati szakasz, mely megyékben három vallásnál kevesebb létezik, az ugyan azon vallásból felküldött több személyekre nézve a' szavak többségének tekintetbe vételéről nem emlékezik, mit a' Rendei el nem fogadhatván, e' részben magok felküldött törvényjavallatokhoz annyival inkább ragaszkodnak, mivel különben a' leopoldi kötlevél 8-d. pontjában és az 1791-beli 12-d. cikkelyben biztosított választási jog, kitűzéssé változnék, mely ellen az ország Rendei magokat a' fennebbi törvények értelmében biztosítani soha el nem mulatták; nem akkor, midőn a' fenne említett 1752-beli kegyelmes kir. leirat nyomán a' megerősítés alá való hivatalok felterjesztéseiben megegyeztek; nem az 1792-b. octob. 13-k. költ feliratokban, ismételve és nyilván kifejezven, hogy a' választás mely csak egy személyre intéztethetik kitűzéssé, és a' megerősítés választássá, ne változtassék. (Vége követhet.)

Rövid közlés, A' dec. 9-k. tartott ülésben, a' ns szász nemzet sérelmeinek laistroma beadódván, Dégenfeld grófnak a' nemzeti múzeum számára mintegy 6000 darab könyv alapítványról szóló jelentésök olvastatott fel, melyérti köszönetjüket a' Rendei élénk éljen kiáltással nyilvánítván, azt a' központi bizottmánynak adták által tárgyalás végett. Ezután a' perfolymai szünet és az 1810/11-li törvényczikk tárgyában érkezett kir. leiratok vétettek tanácskozás alá, 's az elsőre nézve végeztek a' Rendei, hogy adódjék által a' juridica deputationnak, mely ez iránt legfennebb 10 napok alatt a' kegyelmes leirathoz képest egy tervet dolgozzék 's terjesztse a' Rendei elibe; a' másodikra nézve határozta ott: hogy egy a-

lázatos feliratban előbbeni e' tárgybeli feliratokhoz ragaszkodva, fíni bizodalommal kéretessék-meg ő Felsége, hogy ebbeli törvényes okaikat a' Rendeknek kegyelmesen méltányolva, őket ezen törvényezikkek elfogadása alól felmenteni méltóztasson. Továbbá, némely a' sérelmi bizottmány által megvizsgálva beadott kérelmek és sérelmek tárgyalattak 's határozattak-el; indítvány tétetett a' productionaleforum, mint a' hon polgárait békés birtokokban megháborító 's a' természeti törvénnyel is össze nem férő intézkedés eltörlése iránt, s' hogy a' honi levelezés törvénytelenül rendkívüli magosra emelt árrának leszállítása eszközöltessék. A' nem nemes polgároknak, titoknokságon feljül is minden országos választás alá tartozó hivatalokra való képpességökről alkotott törvényjavallat terve felolvastatván, köziratra vétetett; mely alkalommal több tagok fennhagyták jogokat ezen törvényjavallat iránti ellenvéleményök beadhatására. A' Máramaros 's némely erdélyi törvényhatóságok közötti határegyenetlenség eligazítására nézve törvényezikbbe foglalandó bizottmány határozattatván, a' jövő ülésre ezen bizottmánynak titkos szavazat utján megválasztása, 's a' tisztválasztás tárgyában felterjesztendő feliratnak felolvasása tüzetett-ki. — Decemb. 10-k. a' máramarosi bizottmány megválasztatott, 's a' tisztválasztást, és országgyűlése hosszabítását tárgyzó feliratok köziratra adattak.

K ö v e t v á l a s z t á s i k ö z g y ű l é s
Középszolnok vármegyében. (Végzet)
— Midőn e' két biztosság, vagy az előtt felhozott tárgyak feletti vitatkozások lecsilapultak: mái gyűlésünketszinte bévégzettnek hittük, egy levél, egy ismeretes lelkes hazafi levele mint a' rég nem látott nap a' mindenségben, új életet erőt 's elevenséget öntött a' minden jelen voltak szívébe és lelkébe—és ez volt b. Vesselényi Miklós levele. Annak tartalma tele lélekkel, élettél, áldozattal, szeretettel és mindenel, mi a' nagy hazafi nemes kebléből kisugározhat, minket a' hazát a' nemzetet boldogítani. Irja ugyan is a' tisztelt báró ur: hogy a' zilahi iskolában a' jogtanári szék alapítását két szeretett rokonaival ifj. b. Vesselényi Farkossal és Vesselényi Ferenczczel két 3-ad részben vállalták 's az egy harmad részt elvállalni, a' megye saját javára 's legközelebbi hasznára, felszöllítja. Röviden érintem, hogy a' zilahi ev. ref. iskolában jelenleg két tanári szék van; egyiket egészben b. Vesselényi Miklós fizeti; a' másikat ugyan csak maga a' ne-

mes báró ur két említett rokonaival; egy harmadik alapuló felben van a' zilahi ev. ref. eklézsia 's ugyan b. Vesselényi Miklós által; és mind ezen nagyszerű áldozatok mellett is a' negyedik a' jogtanári széknél alapítására hívja-fel a' megyét. Örömmel, lelki teljes örömmel, és megelégedéssel írom, hogy egy—de csak egy ember sem találkozott gyűlésünkben, ki ennek a' szent áldozatnak ellene mondjon. Nem, sőt inkább a' harsogó éljenezés nyilván kimutatá, mi háládatos érzések között fogadá a' gyűlés a' nagy lelkű hazafi felszöllítésát és rögtön ki volt mondva „elvallaljuk.“ — A' kivánt egy 3-ad rész alap teszen 1800 frt. pengőben; hogy ez most rögtön kirovassék é vagy előbb, megismertette az egész megyével e' szent áldozat idves voltát, 's a' jövő gyűlésen tétessék a' rovatal, e' felett élénk sőt mondom, ingerült vitatkozás keletkezett. — Hogy ne gyanúsítsak, 's ezzel a' jó czélnak ártalmára ne légyek: nem említem a' vitatkozókat 's azoknak bár mi szándékjaikat is sértéssel illetni nem akarom; csak azt mondon, hogy végre alszölgabíró Viszki György férjhas beszéde, melyben e' derék és lelkes hazafi a' jelen gyűlést jogszerűleg felhatalmazottnak állitá a' rögtöni rovatalra, és egy nemes erkölcsi érzetből származott hang a' terem egyik szögéből, táblabíró Láposi János hangja, mely kimondá, hogy az erkölcsi anyának az oskola szükségai, idő haladékat nem szenvedhetnek, a' rögtöni kirovatalt megálliták; mire egy biztosság nevezetett az 1825-diki összeveirat szerint kironi az 1800 p. frtot minden e' megyében lévő telkekre. —

B. Vesselényi Miklós levele második ága tárgyzta a' Zilahon már szinte élő kisdedovó intézetet, melyre a' nemes lelkű hazafi 1000 p. ftokat ad — 's felszöllitá a' megyét e' szent czélra teendő áldozatra; „szívesen adunk csak lépjen egyszer életbe“ le. a' közfellet és határozat. — Ennyi nagyszerű áldozatja a' közjóra távolban is munkás hazafinak, mint a' test a' maga árnyékát úgy vonta maga után megyénk tisztelő érzését kifejező határozatát: Hogy a' nemes báró urnak egy alázatos köszönő válasz küldessék. — Sőt derénk főjegyzőnk, K i s s László lelkes javallatára, a' szomszéd megyék is kik a' Zilahon alapítandó jogtanári széknél hasznát veendik; e' szék mellékes szükségieinek fedezésére felszöllitadni határozattak. — Ezek után felvetetett a' tiszt közügyvédnek, nemes Ujvári József ellen, vesztegetés megakadályoztatására indított keresete, mely ez nap kivételt feleletre 's egy magyarországi magyar nyelv-

ven irt ügyvédi stallum felolvasása után a' gyűlés eloszlott. — Nem mellőzhetem hogy az ily nagyszerű 's nagy fontosságú tárgyakról-i vitatkozások közben, szinte minden rend nélkül 's nem a' maga helyén hozatott-elő az eltörlöttelöfogatok visszaállításának indítványozása, és szinte kedvetlen bélyeget nyomaa' lelkes gyűlés egész jellemére az abból keletkezett ingerült öszveszóllalkozás. Tisztelt alispánunk érde a' gyűlés nagyszerű feladatát, nem akará lankasztani a' felmelegült buzgóságot a' rovatlra, mellőzé hát az ingerült sérelmesek követlőket 's a' jelt mit egyik kért, szerényen megtagadá, figyelmeztetvén a' gyűlést hogy midőn ily nagyszerű, századokra kiható ügyek 's tenőni valók állanak a' Rendek előtt: inkább öszveszíteni kell szives értelmet akaratot, 's mindent mi a' közhasznót elősegíti, mit a' jel megadásával tán éppen századokra visszataszítana. Ismételve azért józan megfontolásra 's munkálatra hívá a' már kitörés küszöbén álló nemes egyéneket, a' gyűlés csendes lett és az ingerültek a' béke szentségében megengesztelődtek. — Eljen a' derék, a' lelkes elnök!

Más nap először is a' tegnapi ülés jegyzőkönyve olvastatott; a' tényekhez az áldozatokhoz illő szavakban. A' jegyzőkönyv, mely a' történeteket szívet melegítőleg ábrázolá, miszerény büszkesége a' megyéket megállítatott. A' tegnapi nap kinevezett biztosság, szeme előtt tartván az 1823-ki öszveiratot jelenté: hogy a' megyében találtató 10752 telkek szerint kellett volna ugyan a' zilahi jogtanári székre kirovandó 1800 p. fr. tőkét kiosztani: de nem felejté a' biztosság a' telkek öszvegéből a' b. Vesselényi Miklós ifj. b. Vesselényi Farkas és b. Vesselényi Ferencz lelkes hazafiak telkeiket kihagyni, és a' maradék 9000 telkekre osztani az irt 1800 p. ftokat, egy telekre 12: tizen két irt. rován pengőben. — Még nem hült-ki a' tegnapi meleg buzgóság a' lelkes gyűlés kebléből, és e' rovatalt elfogadá. — Bédátott a' tegnapi napon feleletre hívott pere Ujvári Józsefnek, az adatok a' vitatkozások 's e' közbeni bővebb felvilágosítások eredménnyé lett: hogy az alperes Ujvári József mint vesztegető a' kir. kormány széknék közhírré tétel végett ajánltatott. — Végre három megyei esküdtek felesketeése után, az oly idves eredményü gyűlésnek vége lett. —

Ns. Küküllő vármegyének f. december 22-k. rendkívüli közgyűlése leend. —

Felvilágosítás, Hogy a' „Mult és Jelen“ 60-d. számában 716 l. a' bereczki olvasó

társaságról közlött azon cikkelynek, melyben kézdi-vásárhelyi viszonyokról is van szó, nem a' mondott ns városnak jelenleg itt lévő országgyűlési egyik érdemes követje tek. Nagy Sámuel ur az írója vagy béküldője: ezt a' tisztelt követ ur ez iránti felszóllítása következéseül nyilvánítani kötelességének ismeri Szerkesztő.

II. Külföldi tudósítások.

Viszzszatekintés a' multra.

Orosz és havasalföldi viszonyok.

III. — A' havasalföldi két fejedelemség egész sorsára és helyzetére az 1821-d. év elején kiűtött görög zendülésnek nagy és nevezetes befolyása volt. A' mint tudva van a' súlyos török járom és szolgaság alatt nyögő görög nemzet felkelése Ypsilanti Sándor alatt éppen Moldovában kezdődött a' mondott év mártziussa elején, miután a' szomszéd Oláhországban is kevés hetekkel az előtt, fejedelem Suzzo Sándor halála következeséül a' földnépét fegyverre szollító Wladimiresko Theodor vezér alatt lázzadás történt. Mind két országbeli zendülés azonban szerencsétlen kimenetellel végződött, a' Duna jobb partjáról azokba bényomult török seregek a' lázzadást megfojtották, 's Ypsilantit szaladásra kényszerítették. Az említett mozgalmok lecsendesítése, 's mind két tartományban a' rend helyreállítása után is azonban a' török seregek azokban bennmaradtak, melyek mindennémü rablás, pusztítás és kegyetlenség nézőhelyei valának. — Annál többet szenvedtek a' Törökök zabolátlan és durva önkénnyétől, mivel fejedelmek nélkül valának. Suzzo Mihály Moldova vajdája, Ypsilantival egyetértéséért, a' Porta által letétetett, 's kéntelen volt az orosz földön keresni menedéket; Oláhország ujonnan kinevezett fejedelme pedig Kallimachi Károly a' görög zendülés békövetkezéséért széket el sem foglalhatta, 's majd Konstantzinápolyból számüzve, erőszakos halállal végezte életét. Így az uralkodók és védelem nélkül maradt szerencsétlen országokat az europai és ázsiai Törökök korlátlanul dúlták. — — Miután a' Moreában 's másutt is a' görög nemzet feltámadott: a' dühösségre ingerült Törökök által kivált a' fővárosban a' Görögök ellen elkövetett sok borzasztó és vallásos üldözést tanusító kegyetlenségek, mint a' görög patriarchának éppen husvét első napján a' fő szentegyház elibe felakasztása; püspökök, papok meggyilkoltatása; templomok lerontatása, megsebszentségtelenítése, valamint a' Porta némely

rendsabályai, jelesen minden a' Fekete-ten-gerbe evező hajók megvizsgáltatását tárgyzó parancsolatja; az orosz követnek b. Stroganoff-nak élénk és hathatós panaszra adtak alkalmat, a' miből eredett 's naponként élesebb surlódások miatt végre a' mondott követ Konstántinápolyt július végén 1841-b. oda hagyta, 's így a' két birodalom közötti diplomáciai viszonyok félbeszakadtak. — Azonban Sándor császár mérséklettsége, valamint az europai főbb hatalmasságok jelesen Ausztria és Anglia hathatós közbenjárása meggátolta az ellenségeskedés kitörését 's különösen a' Konstántinápolyban lévő angol követ lord Strangford, kire volt az orosz érdekek képviselése bízva, e' részben mindent elkövetett. Az orosz udvar nevében általa a' Porta elibe terjesztett pontok között, a' havasalföldi fejedelemségekből a' török sergeknek kitakarodását hathatósan sürgette, mint a' melyeknek azokban mulatása, 's így az ott mintegy rendszerezett katonai kormány, a' fennálló kötésekkel teljesen ellenkezett. — Bár az 1822-d. esztendő aprilisse végén Konstántinápolyba érkezett küldöttsége a' moldovai és oláhországi bojároknak azt megnyerte, hogy új vajdák nevezettek, még pedig az eddigi szokás ellenére a' honi főnemesek közzül; bár az ázsiai török katonaság, májusban a' két fejedelemségből kitakarodott: de az europaiak benn maradtak, 's így átaljában azoknak a' török sergektől megszabadításában czélt érni nem lehetett. Itt szükségesnek tartjuk azt megemlíteni, hogy a' két fejedelemség vajdáit, uralkodóit, hosszas szokás és gyakorlat következtésül a' Porta azon előkelő görög családokból választotta, melyek rendesen Konstántinápoly Fanar nevű részében lakásokról Fanariotáknak nevezettek, sőt egy 1819 martziussában költ hatti-szerif által e' kinevezés kirekesztőleg a' Kallimachi, Suzzo és Morusi családokra szorítottatott. Mivel azonban a' görög zendülésben többen a' Fanarioták közzül belé voltak elegyedve, ezek mint feljebb említettük 1822 tavaszszán azon fejedelmi rangra nézve bitangolt jogokat elvesztették 's akkor meghatározottat, hogy a' vajdák jövőben a' bojárok közzül választassanak. E' rendszabály ez alkalommal legelsőben teljesedésbe vétetvén, a' Porta fejedelmeknek nevezte Moldovába Sturdza Jánost, Oláhországban Ghika Gergelyt. Viszszatérvén elbeszéléstünk fonalára; az angol és ausztriai udvarok követjei mint közbenjárók az orosz versengések eligazításában hathatósan és buzgón munkálodtak, 's majd I Fekete-

rencz ausztriai és Sándor orosz császároknak 1825-b. october elején Czernowitz-ban együtt találkozások, 's minisztereiik értekezése után, a' két udvar nevében Konstántinápolyban tett előterjesztéseik következtésül a' Portánémi engedményeket tett, kivált a' Fekete-tengerre evező hajókat szorító intézkedéseken tagitással, minel következtésül 1824 elején egy orosz ügyvivő Minciaky Konstántinápolyban megjelent a' további alkudozás folytatására; azonban a' két fejedelemségnek a' kötések szerénti lábra tételét, a' török sergeknek azokból kivitelét többszöri világos ígéretei ellen is a' Porta soha sem teljesíté, 's az orosz udvar e' részben sürgetett kívánságait mindég megjártszodtatta. Bámult a' világ hogy egy hatalmas monarcha, kinek egy intésére roppant hadierő állott készen, a' hanyatló és roskadásra siető török Portának ily bánását, éveken keresztül békével eltűrte 's ügye igasságát, maga tekintetét és méltóságát ily kevéssé láttatott érezni és számba venni, a' minel okát csalhatatlanul Sándor békesség szeretetében kell keresni, ki annak fenntartásáért mindent feláldozott. Sőt annyira ment a' Porta gunyolódása, az orosz kabinét engedelkenysége, hogy bár Minciaky jul. 3-k. 1825-b. egy a' Portához intézett jegyzékben 's ugyan azon év octob. 13-k arra vonatkozó óvásában, hivatkozván a' megtörténtekre kifejtette, hogy a' két fejedelemség állapota mennyire ellenkezik azoknak kiváltságaival, mint az orosz udvart ezekre nézve kezessé tevő kötésekkel, e' két rendbeli felszólításra a' Porta még csak nem is felelt. A' mondott esztendő vége felé, Sándor császár legjobb korában véletlenül Taganrogban dec. 1-sőjén megholt, 's testvére és következője Miklós első gondjai közzé tartozott, a' török udvarrali egyenlenségeknek és a' két birodalom közötti ingadozó, és sok surlódást okozó viszonyoknak eligazítása. Ezért Minciaky, egy april. 5-k 1826-d. a' török miniszteriumhoz beadott és erőteljes hangon írt jegyzékében, megemlítvén Sándor császárnak öt-évi példátlan hosszú türesét, egyebek közt azt kívánta, hogy a' havasalföldi két fejedelemségre nézve fennálló kötések végrehajtassanak, e' tartományok az 1821 előtti lábra visszatétesse-nek, következőleg a' török katonaság azokból kitakarodjék; egyszersmind minden fennforgó versengések elenyésztetésére a' török császár teljes hatalmu követeket küldjön az orosz határszélre, az orosz császári biztosokkal alkudozni. Egyszersmind hat hét volt kiszabva a'

Porta elibe, mely idő alatt e' kívánatokra válaszoljon. Hozzá tette Minciaky, hogy a' jegyzékében foglalt követeléseknek a' kifejelet ideig nem teljesítése esetében, Konstantinápolyt tüstént oda hagyja: mely történet következeit a' török miniszterek, könnyen átláthatják. — E' jegyzék komoly tartalmából a' Porta meggyőződhetett, hogy az új orosz császár, koronája méltóságát fenntartani eltökéllette magában; 's az eddigi dolyfös és számba nem vevő bánást többé szenvedni nem fogja, szóval a' huzás és halogatás ideje elmúlt, de jelen az idő melyben cselekedni kell. Az orosz kormány fellépése nem engedett választást, 's még a' kiszabott hat hét bételése előtt május 13-k. a' reiz efendi vagy külső miniszter egy Minciakyhoz intézett hivatalos jegyzékében kifejezte: hogy a' Porta kész az orosz udvar minden kívánatait teljesíteni. A' mi névszerént a' feleletnek a' két fejedelemséget illető ágát nézi: erre nézve az mondattott, hogy a' Portának célja lévén a' két oláh fejedelemség kiváltságaival azon tartományokban a' békességet és közcsendességet is fenntartani, a' török tisztelknek és katonaságnak azokban jelenlétét a' jó rend megőrzésért szükségesnek hitte. De miután ez ok már megszűnt, a' szilisztriai basához rendelés tétellett a' mondott sereget azon tartományokból kivinni, 's közzülök csak annyit szólni hagyott, mint a' zendülés előtt volt, mely úton a' státus quo a' két fejedelemségben helyre állittattott. A' szükséges alkudozások folytatására pedig két török biztos kineveztetett, kik az orosz háttárszelen meg fognak jelenni. Valósággal még május folytában kitakarodtak a' török seregek Moldovából és Oláhországból, 's július végén Szeid-Mehemed-Hadi-Efendi és Szeid-Ibrahim-Iffet-Efendi megjelentek Achiermanban az orosz udvartól kirendelt helyre, annak biztossáival — kik gr. Woronzoff és marquis Ribeaupierre a' Portához kinevezett követ, valának — alkudozni. — Az értekezések aug. 1-ső napján elkezdődtek, 's hosszasan két hónapnál tovább folytak, míg nem végre octob. 7-k. aláíratott a' fennforgó versengéseket eligazító úgy nevezett „magyarázó alku“ melyhez két külön kötés volt csatolva, egy a' két Oláhországra, 's egy Szerviára nézve. Ezen kötések tartalmával, célunkhoz képpest, olvasóinkat megismertetjük.

Napi események.

Chinai háboru. A' Nankinban kötött béke Anglia és China között, nem aug. 26-k

mint a' hirlapok elebb hibásan közölték, de aug. 29-k iratott-alá. A' közelebbi számunkban említett chinai három mandarinok aug. 20-k. tisztelkedtek Pottingernél, ki őket az admirális hajón nagy megkülönböztetéssel fogadta, 's meg is vendégelte. A' chinai főméltóságok a' xeres-i bort és a' pálinkát igen jó ízűnek találták. Kevés napok mulva Pottinger és tisztikara visszaadta a' mandarinoknak a' látogatást, Ezek is egy reggelivel fogadták a' veres-szörű barbarusokat, midőn shumshu vagy rispálinka bővön volt. —

Afganisztáni háboru. Tábornok Nott serge és az Afghanok között aug. 30-k Gonnine mellett, mi Ghuzni várától 28 angol (valamivel több mint hat német) mértföldre esik, heves verekedés történt. Ghuzni vára parancsnoka Shumshodin 12,000-ből álló seregével, magát jó állásba tévén, az Angolokat a' mondott délután három órákor megtámadta: de tökéletesen megveretett: minden ágyuit, hadiszereit sátorait elvesztette, és a' legnagyobb zavarba jöve szét szaladott. Csak egy órával nyuljon tovább a' nappal, az afgán gyalogság egészen tönkre jutott volna.

Uj-York-ból octob. 21-keig terjedő tudósítások szerént, az északamerikai köztársaság biztossa M'Alister; ki Angliába volt küldve 12 millió dollár kölcsönnyel, a' Britannia gőzösön Amerikába visszaérkezett, a' nélkül hogy célzt ért volna; a' londoni capitalistáknak nem volt bizodalmok e' vállalatba ereszkedni. Ez bizonyossága, hogy a' mondott szabad státus hitele nagyon gyenge lábbon áll. — Virginiában az idei dohánytermés igen rosszszul ütött-ki.

A' közelebbi számunkban röviden említett barcellonai eseményekre nézve, következő átnézést kívánjuk olvasóinkkal közleni. — A' lázadás kitörésének kettős oka volt; a' népnek a' conscriptiotól, vagy katonai szolgálat alá öszveírásától irtózása, mivel éppen az ezt illető sorshuzásnak Cataloniában kezdődni kellett; továbbá azon hir elterjedése, hogy Angliával egy alku kötötett mely által annak gyapottmivei Spanyolországba bébocsáttatást nyerének. Az indulatok forrongása a' gyárosok és dolgozók között kezdődött; 's egy dühös bangon irt hirlap az „el Republicano“ a' népet zendülésre ingerelte. Nov. 13-d. este mintegy 30 dolgozók néhány hordó bort a' kapuvám megfizetése nélkül beakartak a' városba vinni, mi-ben az örök ellent állottak. — Mind több több néptodulván-öszve, az örököt lefegyverkeztetik, mi közben egy katona megöletett: de az alatt a'

katonaságnak segítsége érkezvén, a' lázzadók közzül mintegy 12-en elfogattak. A' nevelkedő népcsoport a' városházához tódult, 's a' miliciano-k (nemzeti örkatonák) közzül is számosan még pedig fegyveresen menjelentek. Megérkezik a' tartomány polgári kormányzója is, 's majd az „el Republicano“ szerkesztője 's még más egyének is elfogattak. Másnap 14-k reggel a' nép újra csoportozni kezdett, 's öt vakmerő ifju a' kormányzóhoz menvén a' foglyok elbocsáttatását kéri. Felelet helyett a' kormányzó őket is bédugatja, 's egy hirdetést bocsát-ki, mely a' nemzeti örseregnek előljáróik hire nélkül öszvegyülését, valamint más öszveseregléseket is megtiltott. Ez az indulatokat még jobban felbolygatta, mind inkább kezdetek csoportozni, 's estve felé a' miliciano-k a' városházához tódultak, midőn a' rendes katonaság főkapitány van Halen alatt, kivel volt Zurbano is kiállott. Más nap a' pártosok kezdeték magokat bésánczolni, 's a' polgári kormányzó által a' szétoszlás végett hozzájuk intézett felszólításnak semmi sikere nem volt. Ekkor a' haditörvény kihirdettetvén: Barcellona több utszáin mérges verekedés támadott, a' nemzeti örseregtől segített nép és katonaság közt, mely azzal végződött hogy a' katonaság, melyre a' házakból, fedelekről, ablakokból lödöztek, 's dühös aszszonyok egy tovas ezredre forró vizet is öntöztek, kéntelen volt a' városból kitarodni és magát a' fellegvárba vonni. A' verekedés alatt a' szomszéd helységekbeli milicianok, pajtásaiak segítségére Barcellonaba todultak, mi a' lázzadók erejét nem kicsi mértékben nevelte. Így a' zendülők a' város birtokában lévén, az azt környező erősségek is rendre kezökbe estek, jelesen a' fellegvárat eleség hijjánnyáért a' katonák kéntelenek voltak 17-k reggel általadni. — Csak Monjuich és kikötői külváros Barceloneta voltak 17-k estve a' katonaságtól elfoglalva. A' lázzadók még az nap egy kilencz tagu „ideig'enes igazgató népjuntát“ neveztek, mely egy hirdetést bocsátott-ki, 's abban a' dolgozók sorsávali foglalkozást igéri. — Az ideigleni népjunta nov. 19-k kiadta maga programáját, miben Espartero ellen nyilatkozik, 's alkotmányt újító cortészeket kíván. Az igazgató herczeg nov. 21-k reggel Madridból elindult Barcellonaba, melylyel a' legkeményebben fog bänni, ha engedelmességre nem tér. —

Algirből nov. 20-ról írják, hogy az előtti napon az aumale-i herczeg, oda kívánt egésség-

ben megérkezett 's más nap szándékozott Bli-dah-ba menni. —

A' némétalföldi közönséges rendek második kamarájának nov. 24-k. tartott ülésében egy kir. izenet olvastatott-fel, mely mellé volt egy törvényjavallat zárva, miszerént a' Belgiummal nov. 5-k. kötött uj alku jóváahagyás végett a' gyűlés elibe terjesztetik, mi az alkotmány 57-d. pontja szerént azért szükséges, mivel annak egy pontja, föld-átengedést és kicserélést foglal magában.

Akif Efendi, volt török követ az ausztriai csász. udvarnál, Bécsből honnan visszaszohivatott, nov. 5-k Zemlinbe érkezett, és tábornoki örnagy b. Hauerhez szállott. Legottan látogatására mentek belgrádi kormányzó Kiamil basa, Emin Efendi a' Porta biztossa, és szerbus miniszter Petroniewics Ábrahám. Mindnyájan b. Hauer-nél ebédeltek. Akif Efendi másnaputját Konstanczinápolyba folytatta. — Nov. 9-k Kiamil basa, Emin Efendi, valamint Petroniewics és a' hires Wucsics nemzeti öltözetben Zemlinbeérkeztek, a' Bécsbe induló b. Hauert idvezleni. Ez a' környülállás azt mutatja, hogy az ausztriai udvar barátságos indulattal viseltetik a' szerbiai uj kormány iránt. —

Szerbia új fejedelmének Sándornak nov. 6-d történt beigtatása után, miután az azzal egybekapcsolt innepély eltölt, három nap egymás után nép gyűlése volt, melyben a' nemzet képviselői panaszoltak az elébbi kormány azon módja ellen, hogy külföldieket és sokszor szökevényeket a' legfőbb hivatalokra emelt. Ekkor Wucsics fellálván, előadta, hogy Szerbia még nincs azon állapotban, miszerént minden hivatalokat honfiakkal töltsön-bé, a' kormány azonban a' szolgálataba veendő idegeneket megválogatja, 's kivált Ausztria jó és kegyes császáráját kérni fogja, hogy derék és feddhetetlen férjfiakat küldjön Szerbiába, főképp oskolai tanítóknak. Wucsics, beszédét végezvén az egész gyűlés hangosan éljenezteté. —

Az orosz császárnak egy közelebbről kiadott rendelete által 148 egyének, kik a' lengyel zendülés alkalmával az országból eltávoztak, azután kegyelemért a' császárhoz sohasem folyamodtak, sőt az octob. 16-k. 1854-b. költ ukázban kimutatott módot sem kívánták használni, mi által bocsánatot, és a' hazájokba visszatérésre szabadságot nyerhettek volna, most már az Orosz birodalomból örökösön száműzettek, és minden javaik elkoboztattak.